

وابستگی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در نخجوان

آداب و سنن عید نوروز

در جمهوری خود مختار نخجوان

فروردین ماه ۱۴۰۲

آداب و سنن عید نوروز در جمهوری خود مختار نخجوان

در جمهوری خود مختار نخجوان نیز مانند سایر مناطق جمهوری آذربایجان عید نوروز به عنوان یکی از اعیاد باستانی و مهم جشن گرفته می شود. این جشن به عنوان جشن ملی پذیرفته شده و میراثی است که از زمان های خیلی دور از حوزه تمدنی و فرهنگی ایران بزرگ بجای مانده است هر چند با گذشت زمان برخی از رسوم اندکی دستخوش تغییر شده لیکن مانایی خود را حفظ نموده است.

همزمان با عید نوروز در جمهوری خودمختار نخجوان از ۲۰ مارس تا ۲۵ مارس تعطیل رسمی است.

در نخجوان عید نوروز یکی از اعیاد اصلی محسوب می شود و بیشتر آداب و رسوم این عید باستانی با استان های آذربایجان شرقی و آذربایجان غربی ایران شباهت دارد.

در نخجوان ۴ چهارشنبه آخر سال قبل از نوروز مهم به شمار می رود. اسامی آنها به ترتیب چهارشنبه آب ، آتش، باد و خاک است.

چهارشنبه ها (Çərşənbələr)

چهارشنبه ها از رسیدن بهار خبر داده و ۴ عنصر آب، آتش، باد و خاک نشان دهنده مراحل خلقت است.

یک ماه مانده به عید نوروز مردم نخجوان با ۴ چهارشنبه به شرح زیر به استقبال عید نوروز و سال نو می روند:

۱- چهارشنبه آب (Su Çarşənbəsi)

چهارشنبه آب را چهارشنبه جاودانه و نوروز آبی نیز می گویند. در چهارشنبه آبی، آب و منابع آب تجدید و عملیات بهسازی حوضچه های آبی انجام می شود و جشن های مختلف مرتبط با آب برگزار می شود. نقل است که در قدیم قبل از سحر همه به چشمه رفته و با شست و شوی دست ها به یکدیگر آب پاشیده و از روی آب می پریدند و روی زخم مجروحان آب می پاشیدند. بر اساس باورهای رایج کسانی که در چهارشنبه آبی از روی آب عبور می کنند تمام بیماری های خود را به آن می سپارند و تمام سال را از بیماری ها دور می مانند. در این روز مراسم های مختلفی در رابطه با جشن آب برگزار می شود. هرچند آداب این روز به مرور زمان بدست فراموشی سپرده شده لیکن در برخی روستاها انجام می شود.

۲- چهارشنبه آتش (Od Çərşənbəsi)

چهارشنبه آتش دومین چهارشنبه به نام های ماه خاکستری و یا خبری نیز شناخته می شود. نامگذاری این چهارشنبه ناشی از احترام مردم باستان به خورشید و آتش می باشد. طبق سنن باستانی در این روز آتش روشن می کنند و با پریدن از روی شعله های آتش همه بیماری های خود را از خود دور می کنند.

۳- چهارشنبه باد؛ Yel Çərşənbəsi

وزش بادهای نسبتاً گرم در چهارشنبه باد، خبر از رسیدن بهار می دهد. چهارشنبه سوم در برخی از مناطق آذربایجان به عنوان چهارشنبه مرده، سیاه یا چهارشنبه گل نامیده می شود. در این روز مردم به زیارت اهل قبور خود می روند و قبور را از گل و لای و خاک زمستانی پاک می کنند و برای روح درگذشتگان دعا می خوانند. در چهارشنبه باد به دیدار خانواده های داغدار رفته و اطمینان حاصل می کنند که آنها عزاداری خود را به پایان رسانیده اند و اعیاد آینده را با هم جشن می گیرند.

۴- چهارشنبه خاک (Torpaq Çərşənbəsi)

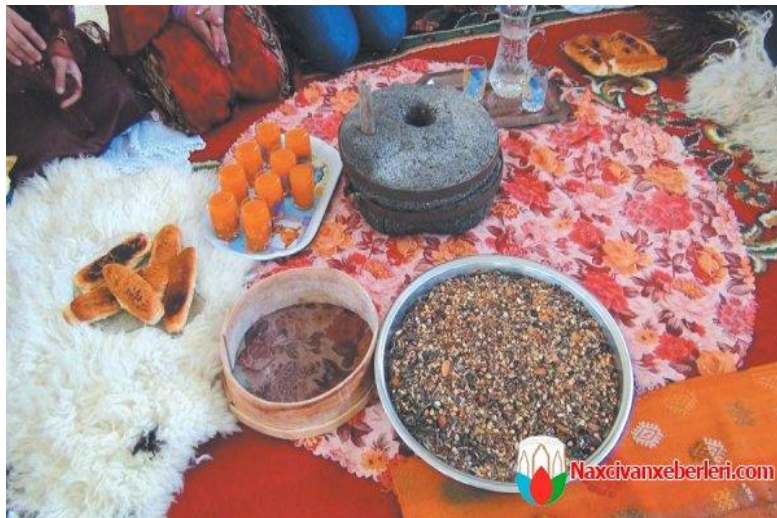
چهارشنبه خاک آخرین چهارشنبه سال، پیش از فرارسیدن عید و سال جدید جشن گرفته می شود. خاک به عنوان پایه اصلی ماده خلقت انسان در این فرآیند جایگاه فوق العاده مهمی دارد. در چهارشنبه آخر، آتش افروزی، پختن پلو، روپاندن سبزه، تهیه کردن ملزومات عید، فالگوش، شمع افروختن، تبریک گفتن به یکدیگر، فال بینی و سایر آداب دیگر وجود دارد. مردم چهارشنبه آخر را بهتر از چهارشنبه های دیگر جشن می گیرند. چهارشنبه آخر را با آداب و رسوم خاص خود پشت سر می گذارند و رنج و سختی ناشی از سرما و یخبندان را با خداحافظی از زمستان و با شادی خود در سطح یک عید جشن می گیرند. به این ترتیب بدرقه سال کهنه و استقبال از سال نو (نوروز) به چهارشنبه آخر سال واگذار می شود.

عید سیاه Qara Bayram

مردم نخجوان در ایام عید نوروز به قبرستان ها رفته و با خانواده های تازه از دنیا رفته دیدار می نمایند. مردم در این روز تلاش می نمایند با جمع شدن در کنار خانواده های عزادار و همدردی با آنها از آلام و دردهای آنان بکاهند. این روز را "Qara bayram" (عید سیاه) می نامند.

عید خضر نبی (Xıdır Nəbi Bayramı)

مردم نخجوان به حضرت خضر نبی اعتقاد و ارادت خاصی دارند و سه هفته قبل از عید نوروز مراسمی تحت عنوان "عید خضر نبی" جشن می گیرند. همزمان با این روز مردم آجیل و گندم تهیه و داخل یک سفره و کیسه ریخته و گره می زنند. مردم باور دارند که حضرت خضر پیامبر شبانگهان می آید و با دست کشیدن و تبرک این سفره، برای اهالی خانه خیر و برکت به ارمغان می آورد.

یکی از سنت های جالب مردم نخجوان نیز کلاه انداختن است. همزمان با عید خضر نبی و یا نزدیک عید نوروز بچه ها درب منازل همسایگان و قوم و خویشان را می زنند و توبره و یا کلاه می اندازند. صاحب خانه هم داخل آن را با شیرینی، پول، میوه، آجیل و سایر پر کرده و پشت درب خانه می گذارد و بچه ها مجدد به خانه مراجعه و هدایا را بر میدارند.

مراسم سنتی - نمایشی "کچل" و "کسا"

مردم جمهوری آذربایجان نیز با برگزاری مراسم متنوعی، عید باستانی نوروز را جشن گرفتند؛ یکی از سنت های مردم این جمهوری در ایام نوروز، برگزاری مراسم سنتی - نمایشی "کچل" و "کسا" است. در این مراسم، دو نفر مرد در نقش های "کچل" و "کسا" به اجرای نمایش می پردازند. بازیگر نقش "کچل" معمولاً قد کوتاه و چاغ است و سرکچل دارد. اما "کسا" بلندقد و لاغر با کلاهی استوانه ای و دراز بر سر دارد. هر دو لباس سنتی پوشیده

توبره‌ای نیز در دست دارند. در این نمایش "کسا" با مسخره کردن سر کچل و با خواندن اشعار طنز در این رابطه به خندانند مردم می‌پردازد و برعکس، کچل نیز با برشمردن قد بلند و دیگر معایب "کسا" وی را مسخره می‌کند. هدف از این نمایش، تنها ایجاد خنده و شادی مردم در ایام عید نوروز می‌باشد. کچل و کسا در شهرها و روستاهای مختلف می‌گردند و به سرگرم کردن مردم می‌پردازند و گاهی نیز میوه و شیرینی و آجیل به عنوان عیدی دریافت می‌کنند. معمولاً هر سال در مراسم نوروز که توسط دولت به صورت رسمی برگزار می‌شود، کسا و کچل نیز در این مراسم مشارکت می‌نمایند و شبکه دولتی نخجوان نیز همین برنامه را زنده پخش می‌نماید. در پایان مراسم کسا و کچل برای مردم آرزوی خوشبختی می‌نمایند.

خانه تکانی (Ev tökmək)

رسم خانه تکانی هم یکی از مهمترین سنت های قدیم و رایج یافته می باشد که در چارچوب رسوم عید نوروز انجام می شود. در این ایام مردم خانه و حیاط خود را تمیز می کنند. یک ماه قبل از سال نو، خانواده‌ها نظافت کامل بهاری یا همان خانه تکانی را شروع می‌کنند که معمولاً باید قبل از آغاز سال جدید به پایان برسد.

مبلمان و وسایل خانه را جابجا می‌کنند، سطوح وسایل و لوازم منزل تمیز، مرتب و پرده‌ها شسته می‌شود. به طور خلاصه همه چیز در خانه باید تمیز و درخشان شده و تمام چیزهای بلا استفاده دور ریخته شوند.

یدی لوین (Yeddi ləvin)

یدی لوین (Yeddi ləvin) در سفره نوروزی شامل؛ آب، آینه، سبزه، ماهی، سیب، حلوا و طلا بعنوان ۷ نماد به شرح زیر گذاشته می شود.

آب – نماد تمیزی و پاکی می باشد.

آینه – نماد درستی و صمیمیت می باشد.

سبزه – نماد طبیعت می باشد.

ماهی – نماد حرکت و تلاش می باشد.

سیب – نماد طراوت و خوش بویی زندگی می باشد.

حلوا – نماد شیرینی زندگی می باشد.

طلا – نماد ثروت می باشد.

رنگ کردن تخم مرغ (Yumurta Boyamaq)

یکی از آداب سفره عید نوروز در جمهوری خود مختار نخجوان رنگ کردن تخم مرغ می باشد. رنگ کردن آن

به روشهای مختلفی ممکن است.

این تخم مرغ های رنگارنگ در عید نوروز به کودکان هدیه داده می شود.

کلاه انداختن (Papaq Atmaq)

یکی از رسم های جالب در عید نوروز کلاه انداختن می باشد. در این روز کودکان درب خانه های قوم و خویشان و یا همسایگاه کلاه می اندازند. صاحب خانه نیز آن را با آجیل، شکلات و شیرینی های مختلف پر می کند و به کودکان پس میدهد.

مراسم آیینی تزیین خان (Xan Bəzəmə)

با نزدیک شدن به عید نوروز مراسم خان بزمه (تزیین خان) یکی از مراسم سنتی خاص در منطقه اردوباد جمهوری خود مختار نخجوان برگزار می شود. برای برگزاری و تامین هزینه های مربوط به تهیه ملزومات و پذیرایی این مراسم با مشارکت اهالی محل پولی جمع آوری می شود. برای میهمانان میوه و غذا تدارک دیده می شود. از روز های قبل از مراسم لباس های سنتی مخصوص برای خان، وزیر و جلاد تهیه می شود. همچنین

در میدان معرکه تخت خان برپا می شود و از بین مردم یک نفر بعنوان خان انتخاب می شود. خان برای خود وزیر و جلاد انتخاب می نماید. معمولا شخصی که بعنوان وزیر انتخاب می شود بایستی بذل گو بودن و مجلس گردان خوبی باشد و بتواند با اهالی ارتباط خوبی برقرار نماید.

طبق قوائد این مراسم، خان در تمام روز حق غذاخوردن و خندیدن ندارد. اگر وی هرکدام از این شروط را نقض کند آن را از تخت پایین آورده و مجازات می کنند. به همین دلیل برخی برای خنداندن خان پیش وی حرف ها و حرکات خنده دار انجام می دهند تا وی را وادار به خندیدن کنند.

کسی که بعنوان خان انتخاب می شود هر دستوری که می دهد بی درنگ بایستی از طرف شرکت کنندگان در این مراسم انجام شود و هر شخصی از فرمان وی سرپیچی نماید مجازات می شود. برای رهایی وی از مجازات تعیین شده بستگان می توانند پولی در صندوق مخصوص جمع آوری پول بیاندازند و وی را آزاد نمایند.

هدف از برگزاری این مراسم علاوه بر سرگرمی و شاد کردن اهالی هدف بزرگتری نیز دنبال می شود پول های جمع آوری شده از این مراسم در صندوقی جمع آوری و در پایان صرف امور خیریه و نیازمندان می گردد.